

Sveučilište u Zagrebu 350 godina 1669. – 2019., Mirjana POLIĆ BOBIĆ (ur.), Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2019., 669 str.

Godina koju će povijest visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj zasigurno upamtiti je 2019., kada je Sveučilište u Zagrebu, stožerna institucija visokoga obrazovanja obilježila 350. obljetnicu neprekinutoga djelovanja. Sve održane manifestacije i svečanosti okrunilo je izdanje monografije Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga je svečano predstavljena 17. prosinca 2019., čime je završeno obilježavanje toga velikoga jubileja. Ključnu poruku s toga predstavljanja rekao je rektor Damir Boras: »U 350 godina neprekinuta djelovanja, od 1669. do danas, Sveučilište u Zagrebu – *Universitas Studiorum Zagrabiensis* – mijenjalo je tijekom svoje duge povijesti imena i ustroj, ali je bilo i ostalo, a bit će i ubuduće stožerna hrvatska nacionalna institucija u području visokoga obrazovanja, znanosti, kulture i umjetnosti, transfera tehnologije i znanja, društvenih djelatnosti i čuvar nacionalnoga identiteta, čuvar hrvatskoga jezika i čuvar europskih vrijednosti.«

Najprije treba istaknuti ključne osobe koje su radile na sveučilišnoj monografiji. Glavna, izvršna i odgovorna urednica monografije je Mirjana Polić Bobić, sveučilišna profesorica Filozofskoga fakulteta, hispanistica i književna prevoditeljica. Urednik savjetnik monografije je Željko Holjevac, ravnatelj Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“, povjesničar ranomoderne i moderne hrvatske povijesti, razdoblja kada je Zagrebačko sveučilište rođeno, raslo i razvijalo se do današnjih dana. Zadatak likovnoga urednika dobio je Josip Baće, akademski slikar-grafičar s Akademije likovnih umjetnosti. Lekturu tekstova izvršio je Mario Grčević, jezikoslovac s Fakulteta hrvatskih studija.

Na ukupno dvadeset poglavlja predstavljeni su povijest, sastavnice, podružnice, razvoj, knjižnice, baština, studentske aktivnosti, međunarodna suradnja, rektori, počasni doktori, insignije te odijevanje profesora i studenata Zagrebačkoga sveučilišta kroz povijest. Na kraju je bibliografsko poglavlje o sveučilišnim spomenicima, monografijama sastavnica i relevantnoj literaturi.

Poglavlje »Povijest Sveučilišta u Zagrebu« (17–120) napisali su Hrvoje Petrić, Željko Holjevac, Tihana Luetić, Ivica Šute i Mirjana Polić Bobić. Sada je na jednomu mjestu dostupna povijest sveučilišta od 17. do 21. stoljeća, koja uključuje razdobljâ »Isusovačke i Kraljevske akademije u Zagrebu« (19–29), »Kraljevske i Pravoslavne akademije« (30–38), »Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I.« (39–55); zatim, »Sveučilišta u Zagrebu (1918. – 1990.)« (56–89) te »Sveučilišta u Zagrebu u Republici Hrvatskoj« (90–113). Kao potpoglavlje tu je i »Središnje službe Sveučilišta u Zagrebu« (114–120), koje prikazuje aktualno unutarnje ustrojstvo. Poglavlja su obogaćena starim fotografijama, preslikama dokumenata te grafičkim i tabličnim prikazima ključnih podataka.

»Sastavnice Sveučilišta u Zagrebu danas« (121–270) prikazane su esejski, tako da je predstavljena povijest i okolnosti nastanka tih institucija, misija i vizija, sadašnja djelatnost, programi, resursi te njihova znanstvena i stručna dostignuća. Riječ je, dakle, o trideset i jednomu fakultetu, tri akademije, Sveučilišnom centru za protestantsku teologiju „Matija Vlačić Ilirik“ te sveučilišnom studiju za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske. Tekstovi su najviše usmjereni prema suvremenomu pristupu na sastavnice i gledištima prema njihovu unaprjeđenju.

Historiografsku važnost u monografiji ima poglavlje naslovljeno »Razvoj studija i znanstvenih disciplina: dometi i postignuća« (271–444). Riječ je, zapravo, o poglavlju koje osvjetljava razvoj Zagrebačkoga sveučilišta od studija prava, mudroslovlja i teologije prema danas nekoliko stotina novih znanstvenih polja i grana koje su rasle i razvijale se unutar Sveučilišta unatrag 350 godina njegova kontinuirana postojanja. Iz »Društvenih i humanističkih znanosti« (275–336) opisane su teologija, filozofija, pravne znanosti, filologija, historiografija, arheologija, povijest umjetnosti, etnologija i kulturna antropologija, pedagogija, psihologija, logopedija, edukacijska rehabilitacija, socijalna pedagogija, sociologija, informacijske znanosti, ekonomske znanosti, politologija i kineziologija. »Prirodoslovlje i matematika« (337–348) obuhvaća povijesni pregled razvoja biomedicinskih, biotehničkih i tehničkih disciplina, biologije, fizike, geofizike, geografije, geologije, kemije i matematike. »Biomedicinske znanosti« (349–376) također su dobile svoje mjesto u pregledu razvoja medicine, stomatologije, farmacije, medicinske biokemije i veterinarstva. U potpoglavlju »Tehničke znanosti« (375–422) opisan je razvoj rane tehnike, strojarstva, brodogradnje, zrakoplovstva, građevinarstva, arhitekture, elektrotehnike, računarstva, geodezije, kemijskoga inženjerstva, RNG-a, tekstilne tehnologije, metalurgije, inženjerstva okoliša, prometnih znanosti i grafičke tehnologije. »Biotehničke znanosti« (423–432) sadrži tekstove o razvoju šumarstva i drvne tehnologije, agronomije, biotehnologije, prehrambene tehnologije i nutricionizma. Naposljetku, opisan je i razvoj »Umjetnosti« (433–444), dakle, glazbe i muzikologije, glume, režije, montaže, dramaturgije, plesa te likovne umjetnosti. Podatci doneseni u tomu poglavlju polazišni su istraživački tekstovi za proučavanje povijesti i razvoja različitih znanstvenih, stručnih i umjetničkih disciplina unutar Zagrebačkoga sveučilišta, ali i hrvatskoga naroda.

Posebno je poglavlje posvećeno »Knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu« (445–456). Najprije je prikazana povijest i razvoj Sveučilišne knjižnice, stožerne bibliotekarske ustanove u Hrvata koja svoju povijest bilježi od same uspostave sveučilišta u 17. stoljeću. Iz sadržaja toga poglavlja možemo saznati da je postojanje te ustanove unutar Zagrebačkoga sveučilišta omogućilo je razvoj i sistematiziranje znanja, ali i dodatni razvoj informacijskih i komunikacijskih znanosti u Hrvata. Danas svaka sastavnica Sveučilišta ima svoju knjižnicu, a one nisu detaljnije prikazane.

Usporedno s razvojem znanja i vještina na Sveučilištu u Zagrebu postojala je i potreba za adekvatnim prostorom svih sastavnica. Zbog toga možemo govoriti o poglavlju »Građevinska i arhitektonska baština« (457–484). Prije svega, riječ je o prvim sveučilišnim zgradama na Gornjem gradu, zgradi Rektorata (459–466), ali i svim ostalim sveučilišnim zgradama diljem Zagreba (467–484) poput Medicinskoga fakulteta na sjeveru grada, Šumarskoga fakulteta na istoku, Veterine na jugoistoku, Ekonomije na novoj urbanoj arteriji grada, tehničkim fakultetima na zapadu itd. Autorice toga poglavlja, Karin Šerman i Nataša Jakšić, zaključile su da je Sveučilište u Zagrebu bilo jedan od sustvaratelja slike i identiteta modernoga Zagreba tijekom 19., 20., ali i 21. stoljeća, čime je Zagreb dobio svoje posebno sveučilišno lice.

Šesto po redu poglavlje govori o »Sveučilištu u Zagrebu za svoje studente« (485–498). Uz kratak povijesni pregled studentskoga života i položaja studenata, težnja je dana suvremenim zbivanjima na sveučilištu vezanima uz studente i studentske projekte i doga-

đaje. Posebna je pažnja pružena studentskim aktivnostima u sportu te studentskoj zabavi i dokolici.

»Međunarodna suradnja« (497–514) poglavlje je o važnoj komponenti Sveučilišta u Zagrebu, koja ga promiče u Europi i svijetu. Čitajući to poglavlje možemo uočiti da je ta suradnja važna od njegovih početaka, posebno za razdoblje razvoja u ovom i prošlom stoljeću. Zanimljivo je uočiti da međunarodna suradnja Zagrebačkoga sveučilišta uspješno prati njegov rast i razvoj tijekom svih 350 godina kontinuiranoga postojanja. Poseban je dio posvećen međunarodnim studentskim udrugama, koje promiču ugled Sveučilišta u Zagrebu u mlađoj akademskoj populaciji. Iz teksta zaključujemo da su tim aktivnostima studenti i profesori Sveučilišta osigurali visoku međunarodnu vidljivost, prepoznatljivost i uvažavanje akademske zajednice diljem svijeta tijekom svih povijesnih razdoblja.

Iako je bilo već riječi o toj temi, urednici su odlučili uvrstiti posebno poglavlje o »Športu« (515–520) na Sveučilištu u Zagrebu iz povijesne perspektive, koju je istražio i napisao Davor Kovačić. Nadalje, deveto poglavlje bavi se suvremenom komunikacijskom »žicom kucavicom« Sveučilišta u Zagrebu, a riječ je o »Sveučilišnomu računskom centru (Srce)« (521–526). Njegov razvoj i djelatnost također su opisani na nekoliko stranica. Nakon toga, predstoji poglavlje o »Studentskim centrima« (527–532), te »Poslijediplomskom središtu u Dubrovniku« (533–540). O potrebi tiskarske i nakladničke djelatnosti tu su poglavlja »Sveučilišna tiskara« (541–544) i »Hrvatska sveučilišna naklada« (545–550), koje su dobile nekoliko redaka o svojoj povijesti, razvoju i današnjoj ulozi na Sveučilištu. »Savez udruga bivših studenata« (551–556), rašireno znan kao Alumni, ima jedno od poglavlja u ovoj monografiji jer ga njezina autorica Helena Jasna Mencer smatra važnim za okupljanje akademske zajednice nakon studija i njihova kasnijeg povezivanja u državi i društvu. Tu također imamo povijesni pregled zagrebačkih članova Alumna i njihovih ključnih aktivnosti od osnutka 1989. godine.

Za povijesne i informacijske znanosti tu je važno poglavlje o »Arhivskoj baštini Sveučilišta u Zagrebu« (557–562). Arhivska i dokumentacijska djelatnost Sveučilišta primarno je važna za istraživače povijesti školstva, visokoga obrazovanja i povijesti znanosti u Hrvata. U tomu poglavlju možemo saznati o arhivskom gradivu koje Sveučilište posjeduje, brigu o njemu te popis najvažnijih arhivskih dokumenata i zbirki. Zanimljivo je i poglavlje koje donosi popis prvih stotinu »Počasnih doktora Sveučilišta u Zagrebu« (563–592), sve od hrvatskoga povjesničara Tadije Smičiklase (1913.) do danskoga biokemičara Daniela Hagegea (2018.). Osim toga, tu je i poglavlje koje popisuje »Rektore i prorektore Sveučilišta u Zagrebu« (593–632) od 17. stoljeća do današnjega rektora Borasa. Od 1874. godine prikazani su i portreti rektora. Ivan Mirnik napisao je osamnaesto poglavlje monografije koje interpretira i analizira »Insignije Sveučilišta u Zagrebu« (633–644). U duhu stjegoslovlja, numizmatike i pečatoslovlja opisani su sveučilišni stjegovi 1848. i 1907. godine, medalja iz 1874. godine, staro i rektorsko žezlo, sveučilišni pečati, prsten *sub auspiciis regis* te rektorski i dekanski lanci. Sljedeće poglavlje ukratko govori o stilovima »Odijevanja profesora i studenata tijekom povijesti« (645–648). Posljednje dvadeseto poglavlje (649–667) donosi popis relevantne literature o povijesti Zagrebačkoga sveučilišta te visokoga obrazovanja u Hrvata od spomenica, godišnjaka i monografija do ključnih serijskih i periodičkih publikacija te znanstvenih i stručnih radova koje je sastavio Filip Šimetin Šegvić.

Zaključno možemo reći da monografija Sveučilišta u Zagrebu ima dvije razine prema kojima ju treba vrjednovati. Osim što se njome kanila knjiški ovjekovječiti 350. obljetnica Sveučilišta i zbog toga ima ulogu spomenice, ona je i vrijedna monografska knjiga koja donosi temeljne povijesne preglede i razvoj Sveučilišta u Zagrebu u svim njezinim općim i pojedinačnim djelatnostima. Od sada je za sve povjesničare odgoja i obrazovanja te povjesničare znanosti na jednu mjestu moguć uvid u pregledni razvoj visokoga školstva u Hrvata na primjeru Zagrebačkoga sveučilišta. Ostaje nada da će ova knjiga pobuditi zanimanja za daljnja istraživanja važnih uloga Sveučilišta u Zagrebu u oblikovanju, razvoju i širenju vidika hrvatske znanosti, obrazovanja, kulture, politike, društva i gospodarstva tijekom posljednja tri i pol stoljeća njegova postojanja.

Vlatko Smiljanić